

14. DEŽELNI KONGRES SLOVENSKE SKUPNOSTI

Tajniško poročilo

Spoštovane delegatke in delegati, spoštovani goste, dragi prijatelji!

Štirinajsti kongres Slovenske skupnosti, zbirne stranke Slovencev v Italiji, začenjamo na predvečer glasovanja za mandatarja za sestavo nove vlade R. Slovenije. Začenjamo pa ga tudi na dan, ko se ves svet spominja holokavsta Judovskega naroda, s katerim so naši predniki, ki so doživeli fašistično in nacistično preganjanje, delili trpko usodo. Taborišča, v katerih je nacizem poskušal iztrebiti Judovski narod, so bila kraj trpljenja in smrti tudi za Slovence, ki mu je bila namenjena enaka usoda. Naš Boris Pahor, - naš, ker je zamejski Slovenec, Tržačan in tudi večkratni kandidat na listi Slovenske Skupnosti - je to resnico sporočil vsemu svetu, ki ga danes spoštljivo prebira. Je pa tudi dan spomina na uvedbo rasnih zakonov s strani takratne fašistične Italije, na podlagi katerih se je poskušalo izbrisati tudi slovensko identiteto. To se vsako leto premalo omenja.

Svoj kongres pa začenjamo tudi v enem od najbolj kritičnih trenutkov v zgodovini povojne Italije, ki se je zaradi nepremišljenega zadolževanja in nesposobnosti rimske politike, da bi se spoprijela z nujnimi strukturnimi reformami, znašla tako rekoč na robu bankrota, recept za izhod iz brezupnega stanja pa nam je predpisala kar Evropska centralna banka in ga sedanja, t.im. tehnična vlada le skrbno izvaja.

Normalna politična konfrontacija v državi med obema poloma je tako rekoč suspendirana in po moji oceni smo sedaj priča nenormalnim političnim razmeram.

Država se nahaja v recesiji in prepričan sem, da se bo, vsaj na kratki rok, naš življenski standard neizogibno znižal, kar je sicer za vsakogar neprijetno. Za tiste, ki že itak živijo na spodnjem robu socialne lestvice, pa lahko postane naravnost dramatično. Nisem pesimist, a kar vidim okrog sebe, tudi v svoji poklicni dejavnosti, me prepričuje, da se moramo pripraviti na slabšanje kvalitete svojega življenja, kar je pa predvsem iz perspektive današnjega mladega človeka, zlasti tistega, ki je na začetku svojega delovnega obdobja ali išče prvo zaposlitev, zelo, zelo problematično.

Ko se torej ljudje, vsak zase in v svoji družini spopadamo s temi vprašanji, s perspektivo torej, ki je doslej ni bilo, verjetno ostala vprašanja, s katerimi se je naša narodna skupnost v Italiji večinoma ubadala, nekako prehajajo v drugi plan, skoraj izgublajo svoj pomen.

Zdi se mi namreč, da je v naši narodni skupnosti v zadnjih mesecih skoraj potihnilo marsikaj od tega, kar je bilo v zadnjem obdobju v prvem planu: izvajanje zaščitnega zakona, kot tistega vzvoda, ki naj bi omogočil Slovencem v Italiji, da se kot narodna skupnost še naprej razvijamo in ohranjamo svojo narodno bit.

Po srečanju treh predsednikov (Slovenije, Italije in Hrvaške) v Trstu, ki je omogočilo kvaliteten napredek v odnosu med Slovenijo in Italijo, smo se do izbruha zadnje vladne krize, v naši manjšini vneto pripravljali na t.im. »omizje za implementacijo zaščitnega zakona«, ki naj bi ga ustanovili pri predsedstvu takratne vlade, ob sodelovanju zastopnikov krovnih organizacij in dežele FJK.

To je bilo za našo narodno skupnost še posebej pomembno ob dejstvu, da v Berlusconijevi vladi pravzaprav nismo imeli sogovornika, ki bi bil dejansko pooblaščen za manjšinska vprašanja. Pripravljenost italijanske desnosredinske vlade, da se z nami sooči na temo izvajanja - ali bolje rečeno neizvajanja zaščitnega zakona - je bila torej za nas velika priložnost, za kar menim, da se moramo zahvaliti bodisi otoplitvi odnosov med državama, predvsem pa izjemni aktivnosti slovenskega veleposlanika v Rimu g. Iztoka Mirošiča, ki je kot dober poznavalec italijanskih političnih razmer in navad, predvsem pa zavzet zagovornik pravic naše manjšine, pri nam načeloma nenaklonjeni vladi vseeno uspel doseči pripravljenost, da se ustanovi omenjeno pogajalsko omizje. Vseskozi pa ans je modro opozarjal, naj poiščemo enotna stališča do posameznih odprtih vprašanj, sicer bi se italijanski vladi predstavili še bolj nebogljeni in politično šibki, kot že itak smo.

Naša stranka je izziv sprejela in skupaj z ostalimi sedanjimi člani skupnega predstavništva - ki ga poleg SSK sestavljajo Koordinacija Slovencev v Demokratični stranki, Federacija levice ter obe krovni organizaciji (SSO in SKGZ) - smo začeli intenzivno pripravljati skupna izhodišča, predvsem glede nekaterih ključnih tematik.

Finansiranje manjšinskih organizacij

V zaščitnem zakonu očitno ni uzsternih določb, ki bi jamčile manjšinskim organizacijam redne prejemke s strani italijanske države. Zadnje tri ali štiri leta smo nekako do poletnega rebalansa državnega proračuna trepetali, če bo Italija obljubljena sredstva za tekoče leto izplačala ali ne, najbolj pa so bili pri tem zaskrbljeni predsedniki tistih manjšinskih organizacij, ki imajo tudi več zaposlenih, kot npr. glasbene šole, gledališče itd. Problem se je dodatno zaostрил, ko je v zadnjih obračunskih letih prišlo do linearnega klestenja stroškov države, tako da je zadnji zagroženi rez predvideval celo prepolovitev že itak nezadostnih prispevkov. K sreči se je

situacija vedno ugodno rešila, vendar šele potem, ko je interveniral kateri od slovenskih politikov, največkrat predsednik slovenske vlade, za kar smo naši matični državi posebej hvaležni. Dodatno pa se je situacija zakomplicirala v letu 2011, ko je prišlo do tehnične napake pri dodeljevanju sredstev deželi FJK, ki je prejela le za nekaj več kot polovico, za preostali del pa je kljub prizadevanjem slovenske senatorke bilo šele na koncu ugotovljeno, da je potreben poseben sklep parlamenta, da se zadeva uredi. Ta problem je rešila šele sedanja, Montijeva vlada, ki je v parlamentu tudi dosegla odobritev ustreznega ukrepa. Poučno o resnosti visokih funkcionarjev italijanske države pa je dejstvo, da je bivši podtajnik na zunanjem ministrstvu posl. Alfredo Mantica predsednikoma krovnih organizacij pisno zadtrdil, da je država sredstva že nakazala deželi FJK, nato pa se izkazalo, da to preprosto ni res, ker je, kot rečeno, za nakazilo deželi moral najprej parlament odobriti ustrezen sklep.

Naše oganizacije so prava hrbtenica in ožilje narodnega telesa manjšine, ki ljudem omogočajo gojenje slovenkega jezika, zlasti mladim pa prepotrebno udejstvovanje na športnem, kulturnem, izobraževalnem, rekreativnem in drugih področjih okolju - kar je najbolj pomembno - kjer se sporazumevajo v slovenskem jeziku. Za delovanje teh organizacij in torej za ohranitev in rast manjšine potrebujemo državno pomoč, ki pa mora postati stalna in neodvisna od dobre volje vsakokratne vlade. Zato pričakujemo sistemsko rešitev tega vprašanja, ki pa gre skozi parlamentarno dejanje. Potrebna je politična volja, za kar lahko pokrbi vlada, v parlamentu pa bi moral biti z naše strani vsaj vložen zadevni zakonski osnutek, kar pa žal še ni bilo storjeno.

Šolsko vprašanje

Pred dvema letoma sem na našem tradicionalnem novoletnem sprejemu, ki pa je letos tudi zaradi kriznih časov združen z današnjim kongresom, zatrdil, da smo vrata naših šol s slovenskim učnim jezikom na stežaj odprli tudi otrokom, ki prihajajo iz družin, v katerih nobeden od staršev ne obvlada slovenskega jezika, tako tudi ti otroci ne. Dokler je bil ta pojav številčno zanemarljiv, težav skorajda ni bilo. Sedaj pa, ko se v nekaterih okoljih število otrok, ki pridejo v prvi razred ne da bi imeli osnovnega znanja slovenščine, večkrat bliža kar polovici razreda in ko je strokovna raziskava našega raziskovalnega inštituta SLORI pokazala, da kar 28% otrok prvih razredov slovenskih šol () prihaja iz čisto italijanskih družin, ko je torej med otroki v slovenski šoli občevalni jezik postala italijanščina, ko imajo učitelji zato znatne težave pri poučevanju raznih predmetov v slovenskem jeziku in niso za ta pojav ustrezno opremljeni, ko se posledično niža nivo poučevanja in znanja slovenkega jezika pri otrocih, ki doma vsaj z enim od staršev govorijo slovensko - ko si torej legitimno postavljamo vprašanje komu je pravzaprav namenjena slovenska šola v Italiji, je prišel čas, da se tega vprašanja lotimo resno, predvsem pa

brez ideoloških predsodkov. Potrebno je seveda upoštevati vse pozitivne učinke dejstva, da vse več italijanskih staršev vpisuje svoje otroke v slovensko šolo, kar pomeni da bodo imele te družine bistveno bolj pozitiven odnos do slovenske narodne skupnosti. Pomeni tudi, da bomo v nekaterih okoljih ohranili slovenko šolo, ki bi jo sicer morali zaradi premjhnega vpisa zapreti itd.

Pri SSK torej menimo, da je končno prišel čas, da se v naših krajih, kjer je povpraševanje italijanskih družin po učenju slovenščine dokaj veliko, začne uvajati kvaliteten pouk slovenskega jezika v italijanskih šolah, kar bi sicer italijanska šola po moji oceni morala storiti že davno prej. Diplomanti italijanskih višjih šol v Trstu in Gorici so namreč zaradi popolnega neznanja slovenščine v določenih poklicnih segmentih celo »nekonkurenčni« slovenskim kolegom, ki imajo večje možnosti zaposlovanja npr. v Sloveniji ali v sektorjih, kjer se posluje s to državo in bi bilo znanje slovenščine potrebno. Poleg tega pa ocenjujem, da je znanje jezika ljudi, ki so tvoji sosede v mestu ali na vasi in znanje jezika soseda, ki živi onkraj meje, ki je ni več, preprosto stvar omike in civilizacije, če ne kulturne širine in odprtosti.

Volilni zakon

Ustavno sodišče je žal preprečilo izvedbo referendumu za spremembo sedanjega volilnega zakona, ki državljanom ne omogoča, da izbirajo svoje poslance, pač pa jim jih vsiljujejo ozka vodstva političnih strank v Rimu, ki jih navadno raje izberejo med sebi bolj zvestimi oz. takšne, ki šefom strank ne bodo ustvarjali težav. Zato je verjetnost, da bi se parlament resnično spopadel s spremembo volilne zakonodaje manjša. Res pa je tudi, da so državljani ogorčeni nad sedanjim stanjem in zakonom, ki so ga preprosto poimenovali »porcellum«. Če torej hoče politika nazaj pridobiti vsaj malo zaupanja ljudi, mora to nevzdržno stanje odpraviti. V skupnem manjšinskem predstavništvu smo se sporazumeli, da uresničitev 26. člena zaščitnega zakona, ki predvideva, da mora volina zakonodaja vsebovati olajšave za izvolitev slovenskih kaandidatov za parlament, prdstavlja prioriteto manjšine, zato pričakujem, da bodo vse komponente predstavništva dosledno vztrajale pri tej zahtevi, saj smo se tudi dogovorili, da bo ta tema vključena v seznam prioritetenih zahtev manjšine pri vladnem omizju za uresničevanje zaščitnega zakona.

Krčenje stroškov politike in naše lokalne uprave

Kljub temu, da SSK nima svojega predstavnika v italijanskem parlamentu in smo na volitvah kot vedno v zadnjih desetletjih podprli slovenskega kandidata Demokratske stranke oz. prej njenih prednic, smo pa kljub temu uspeli v poslanski zbornici doseči odoboritev našega priporočila (»ordine del giorno«), da

se bo država pri racionalizaciji stroškov politike in krčenju obsega lokalnih uprav izogibala posegom v upravno avtonomijo lokalnih skupnosti, kjer je naseljena slovenska manjšina in ne bo torej zniževala ravni zaščite. To je bil tudi prvi konkretni sklep rimskega parlamenta v korist naše manjšine v tem mandatu, kar so omogočili prav poslanci ostalih narodnih manjšin, še zlasti načelnik mešane skupine v poslanski zbornici posl. Siegfried Brugger, ki pripada Južnotirolski Ljudski stranki (SVP - Suedtiroler Volkspartei) in smo mu za to še posebej hvaležni.

Italijanska država se je sicer lotila krčenja stroškov v javnem sektorju prav tam, kjer je stroškov najmanj in bodo torej ti ukrepi imeli najmanjše učinke: odpravljeni so bili rajonski sveti, težnja pa je tudi po odpravi pokrajin in združevanju manjših občin. Naša dežela ima sicer primarne pristojnosti na tem področju, kar je pozitivno, sklep deželnega sveta glede rajonov pa je nepremišljen, saj v Gorici tvegamo izgubo teh dragocenih oblik participacije pri upravljanju mesta. Združitev desetih rajonov v nove štiri bi lahko ogrozila samostojnost zlasti tistih, kjer je slovenska narodnostna skupnost najbolj gosto naseljena in tudi izrazi predsednike ter večino svetnikov. Žal predlog o spremembi deželnega zakona v tem smislu med zadnjo razpravo o finančnem zakonu ni prodrl, tako da nam sedaj ostaja zelo malo časa za iskanje še možnih rešitev. Občina Gorica je neformalno izrazila pripravljenost na pogajanja, vendar se bojim, da se bomo morali nekaterim pravicam dokončno odreči in se bo torej raven naše zaščite znižala, kar pa je v izrecnem nasprotju z zaščitnim zakonom in Okvirno konvencijo o regionalnih in manj razširjenih jezikih.

Gospodarstvo, kmetijstvo in teritorij

SSk pa ni stranka, kot nam nekateri neupravičeno očitajo, ki se zanima izključno za dvojezične napise in pravico do uporabe slovenskega jezika ali pa celo samo za interese manjšine. Manjšinske pravice so seveda naša prioriteta, v le-te pa vključujemo tudi gospodarski razvoj tako naše narodnostne skupnosti kot tudi območja nasploh, kjer prebivamo, prav tako tudi zaščitno teritorija in z njo povezana ekološka vprašanja, ki pa so v interesu celotnega prebivalstva. Zavzemamo se za izgradnjo infrastrukture, ki bi bile učinkovite, pri tem pa nasprotujemo nepotrebnim posegom v teritorij, ki jih je mogoče nadomestiti z bolj premišljenimi izbirami, ne da bi vedno posegali po zemljiščih, ki so v lasti Slovencev in neupravičeno omejevali razvoj kmetijstva in drugih gospodarskih dejavnosti.

Na kmetijskem področju smo se zavzeli za kompromisno rešitev v sporu za blagovno znamo Prosecco, kjer so bile zlasti s strani države in dežele prevzete določene obveznosti, ki pa se spet ne uresničujejo. Deželna uprava je premalo pozorna na ovrednotenje kraškega kmetijstva, zlasti vinogradništva, še posebej na obalnem pasu, kar je bilo predmet omenjenih dogovorov.

Potem ko so naši briški vinogradniki zaradi površnosti takratnih ministrov za kmetijstvo izgubili pravico do uporabe naziva Tokaj za tovrstno sorto belega vina, zadnje čase dežela poskuša marketinško uspešno in prepoznavno blagovno znamko »Collio«, oz. po slovensko Brda in tudi »Carso« oz. Kras, poplitviti na neko skupno, nižinsko in netipično blagovno znamko Friulano, ki še zdaleč nima takšne razpoznavnosti v svetu. Naši briški in kraški vinogradniki tega utemeljeno ne sprejemajo, tvegajo pa, da bodo oškodovani pri deželnih podporah za promocijo deželnih vin. Bolje bi bilo, da bi dežela razvijala inovativne pristope na tem področju, še zlasti morebiti z razvojem skupne blagovne znamke Collio/Brda, v sodelovanju z briškimi vinogradniki na slovenski strani. To bi bilo tudi v luči evropskega združevanja in čazmejnih povezav najbolj smiselno, pa tudi zaradi preprostega dejstva, da so vendarle državne meje, ki jih Evropa briše, razdelile sicer geografsko enoten briški prostor, saj pravzaprav isto rebulo prozvajajo tako na italijanski kot na slovenski strani Brd.

Tudi številne vinkulacije teritorija, ki so bile uvedene še pod Illyevo upravo, zlasti t.i. ZPS in SIC, še vedno ogrožajo in preprečujejo razvoj kmetijstva, posebno na Krasu. Z veseljem pa ugotavljamo, da je regulacijski načrt občine Trst, ki ga je predlagala prejšnja uprava takratnega župana Dipiazze, propadel. Pri tem ima velike zasluge tudi predsednik vzhodnokraškega rajonskega sveta in zastopnik naše stranke Marko Milkovič, ki je bivšemu županu na strokovno tehnični ravni dokazal neustreznost omenjenega predloga, po katerem bi prišlo do še dodatne blokade razvoja Krasa. Omanjeni načrt bi tudi omogočil ogromne gradbene špekulacije in nasilno spremembo narodnostnega sestava tega področja, z masovnim priseljevanjem italijansko govorečih sodržavljanov iz mesta in drugih krajev. Da bo jasno: ne zavzemamo se za kakšne indijanske rezervate na območjih, kjer živi slovenska manjšina. Ne pristajamo pa tudi na načrtno raznarodovanje teritorija in načrtno spremembe narodnih razmerij njegovega prebivalstva. Posledice smo že doživeli v različnih okoljih, kot npr. v občini Devin-Nabrežina, ki je bila nekoč večinsko slovenska, danes pa to še zdaleč ni več. Morda je za nekatere komponente v manjšini to postranski problem oz. nekateri celo trdijo, da je tako prav. Mi pa ocenjujemo, da je to velik problem in se ne bojimo pavšalnih ocen, da se s tem zapiramo ali celo getiziramo. Preprosto ne sprejemamo načrtnih potez, ki bi posegale v naravne spremembe narodnostnih razmerij na teritoriju, ker dobro vemo, kam načrtno spremembe merijo in kakšne katastrofalne posledice imajo za ohranitev in razvoj naše narodnostne skupnosti.

Od novega tržaškega regulacijskega načrta zato pričakujemo, da bodo te naše zahteve upoštevane, predvsem pa da bo dana možnost ljudem, ki že sedaj živijo na teritoriju, da na svojim domovih in domačijah tudi ostanejo in tukaj razvijajo svoje gospodarske dejavnosti, še zlasti na kmetijskem področju, v turizmu, gostinstvu in obrtništvu.

Zato brez zadržkov - čeprav že vedno bolj osamljeni - podpiramo naše jusarsko gibanje, ki ima neprecenljivo vlogo skrbnika in dobrega gospodarja tega našega bogastva. Pravna nedorečenost teh zgodovinskih upravljalskih skupnosti povzroča velike težave tudi občinam, v katerih smo Slovenci v večini, saj vse težje javna uprava sklepa dogovore in poravnave s posameznimi jusarskimi odbori za ureditev medsebojnih razmerij. Ocenjujemo, da bi morala tukaj Dežela uveljaviti svoje primarne pristojnosti in svojo specifiko in ta problem končno urediti. Pokojni deželni svetnik Mirko Špacapan je v deželnem svetu tudi vložil ustrezen zakonski predlog. Ustrezne ureditve tega vprašanja poznajo v nekaterih drugih krajih in če pomislimo, da jusarji v Cortini zgledno upravljajo tamkajšnji krajinski park, ne razumem zakaj ne bi bilo mogoče, da bi naši jusarji še naprej, kot dobri gospodarji, kot so se izkazali, upravljali pomemben del tržaškega in goriškega kraškega območja.

Še naprej pa se bomo borili proti pustošenju našega Krasa, ki si ga prav v tem času neovirano privoščila družba Terna pri obnavljanju električnih daljnovodov. Zgodilo se je celo, da domačini, ki so zahtevali dvojezično obvestilo o razlastitvenem postopku, so se znašli kar v kazenskem postopku, čeprav so bile njihove utemelejene in zakonsko priznane jezikovne pravice v celoti poteptane. Proti takemu početju, tudi sodnih oblasti, odločno protestiramo in prizadetim izražamo vso solidarnost ter zagotavljamo našo dosledno podporo !

Lokalne uprave

Finančna kriza, ki je prizadela Italijo, in seveda tudi našo deželo, je močno prizadela tudi lokalne uprave in še posebej občine, še zlasti manjše. Srečujejo se s pomanjkanjem sredstev in ogroženo je tudi dvojezično poslovanje celo tam, kjer je že uvedeno, saj razni pakti stabilnosti in podobni ukrepi močno otežujejo, če že ne onemogočajo prepotrebno zaposlovanje občinskih uslužbencev z znanjem slovenskega jezika in dvojezično poslovanje občin.

Že omenjena težnja po združevanju manjših občin bi našo narodno skupnost lahko močno prizadela, zato bomo temu odločno nasprotovali. Če je res npr. da bi z združitvijo dveh večinsko slovenskih občin kot sta npr. Repentabor in Zgonik z narodnostnega vidika ne bilo večjih posledic, bi gotovo nastale ogromne težave npr. v Števerjanu, ki bi se lahko združeval le s sosednjimi občinami, ki pa so večinsko italijanske, v nekaterih pa se celo niti ne uresničuje zaščitni zakon. Že fašizem je samostojnost občin, kjer smo bili Slovenci v večini ukinjal, in vemo s katerim namenom. Pričakujemo, da tega sedaj ne bo počenjala naša Dežela. Majhne občine sicer že sedaj dobro sodelujejo med seboj, združujejo in racionalizirajo storitve, stroški upravljanja pa so minimalni, saj njihovi župani, odborniki in svetniki prejemajo zanemarljive honorarje. Če resno država oz. naša dežela nameravata poseči po zniževanju t.im. stroškov politike, potem naj začneta tam, kjer so stroški

relevantni in - kot sem že povedal - ne tam, kjer učinkov racionalizacije tako rekoč ne bo.

Racionalizacija in združevanje manjšinskih struktur

V naši narodni skupnosti je do nedavnega potekala dokaj ostra debata, ki se vsebinsko seveda ni zaključila, v zvezi z racionalizacijo naših kulturnih ustanov, odpravljanjem dvojnikov in torej bolj ustrezno uporabo javnih sredstev za delovanje naših organizacij. Diskusija na to temo je seveda več kot potrebna, saj je sredstev vedno manj, zato jih je potrebno uporabiti čim bolj smotrno. Vprašanje pa je, kaj se da združiti in kako pomembne finančne oz. ekonomske učinke lahko to prinese. Na prvo vprašanje odgovarjam s preprosto ugotovitvijo, da se lahko začne tam, kjer so politični učinki racionalizacije najmanjši: zagotovo niso majhni na medijskem področju, ker imajo naši časopisi, kot povsod, relativno pomemben politični vpliv in nosi torej vsak poseg tudi politične posledice, kar zna biti seveda dokaj delikatna stvar. Manjši ali celo neznatni politični učinki bi nastali npr. pri združevanju na področju glasbenega šolstva, ali vsaj pri racionalizaciji teritorialnih pristojnosti obeh šol. Vsaj bi nekje začeli in dobili občutek, da smo končno od besed sposobni tudi preiti k dejanjem, na obeh straneh pa bi bili tudi kaj kmalu odpravljeni neutemeljeni stari strahovi in nezaopanje in bi potem postopek lahko šel naprej tudi na nekaterih drugih področjih. Pri tem pa mora biti jasno, da so nesprejemljiva vsiljevanja od zgoraj ali celo od zunaj, kot npr. kazen, ki jo je dosedanji slovenski minister Žekš naprtil krovni organizaciji, češ da nista združili glasbenih šol, medijev in založniških hiš.

Kot pa sem že večkrat povedal, imamo v naši narodnosti skupnosti tudi dve krovni organizaciji, ki zgodovinsko temeljita na političnih delitvah, ki se v manjšini žal vlečejo vse od povojnega obdobja. Najbrž nismo vsi opazili, da se je med tem časom spremenilo tako rekoč vse: komunistične partije v svetu skorajda ni več, v Sloveniji se je politični sistem spremenil in demokratiziral, tudi Jugoslavije že zdavnaj ni več in so torej najbrž na obeh straneh že odpadli ključni razlogi za delitve v manjšini, ki torej v današnjem času nimajo več osnove.

Slovenska skupnost, zbirna stranka Slovencev v Italiji

Dokler pa ostajajo delitve na tiste, ki menimo, da manjšina potrebuje zbirno stranko in tiste, ki menijo, da je bolje vključevanje v italijanske stranke, bo tudi naša civilna družba ostala v tem smislu razdeljena. Kar sicer ne pomeni, da ni mogoče marsičesa urediti, združiti in racionalizirati, pač pa pomeni, da bomo najbrž še naprej imeli dve krovni organizaciji. Če torej hočemo to delitev res preseči, bi bilo potrebno, da se vsaj obe krovni organizaciji odločita za podporo skupni zbirni stranki, kar bi odpravilo ključni razlog za delitve med njima.

Seveda ni nujno, da bi to bila SSK, lahko tudi ustanovimo čisto novo zbirno stranko, le da bo skupna in zbirna. Dokler tega ne dosežemo pa bo Slovenska skupnost vztrajala na svoji poti, da postane vedno bolj široka in zbirna. Na zadnjih deželnih volitvah se je seveda izkazalo - še zlasti potem, ko smo na listo uvrstili Igorja Gabrovca - da ljudje takšno širino podpirajo in so tudi v volilni kabini pripravljeni pozabiti na stare delitve, ki so našo manjšino vse preveč blokirale célo poveljno obdobje. Dokler bo naša stranka sposobna na kandidatne liste uvrščati čim širši krog ljudi iz najrazličnejših miselnih in političnih okolij in dokler bodo naše kandidatne liste čim bolj široke, bomo doživljali uspehe. Ko v tem smislu nismo dovolj učinkoviti, pa je uspeh manjši.

Takšno izbiro priporočam tudi za naslednje občinske volitve v Gorici in v Nabrežini, kar bo zagotovo za seboj potegnilo nove volilce, ki jih vedno potrebujemo, saj se volilna baza naše stranke sicer zaradi asimilacije naše narodnostne skupnosti neizbežno krči.

Skupno predstavništvo

Verjetno se vsi strinjamo z ugotovitvijo, da je manjšinska narodna skupnost toliko bolj učinkovita, kolikor bolj je enotna. Naša vemo da je dokaj razklana, kljub temu pa iščemo oblike sodelovanja, da bi se vsaj navzven, v odnosu do oblasti v Italiji in Sloveniji predstavljali čim bolj enotno.

V davnih časih smo si omislili t.im. Enotno delegacijo, ki so jo poleg obeh krovnih organizacij in Slovenske skupnosti sestavljale stranke oz. njihovi slovenski predstavniki, ki so podpirale odobritev zaščitnega zakona.

Po daljšem premoru smo sicer s težavo uspeli obnoviti neko podobno Skupno predstavništvo, ki bi ga nekateri najraje videli, kar zadeva njegov politični del, na ravni posameznikov oz. najjivišjih izvoljenih predstavnikov, dejansko pa smo se dogovorili da je sestavljeno, kot sem že prej pojasnil, iz strank oz. tako imenovanih slovenskih strankarskih komponent.

Društvo Edinost, ki mu predseduje najbolj reprezentativni borec za manjšinske pravice prof. Samo Pahor, pa je na Deželo vložilo peticijo, s katero predlaga, da manjšina na splošnih volitvah direktno izvoli svoje zastopstvo, volilno pravico pa naj bi imeli vsi, ki se izjavijo za Slovence in se vpišejo v poseben volilni seznam. Pravilno je da sta deželna svetovalca Gabrovec in Kocijančič peticijo osvojila in vložila v proceduro in da se o tem predlogu resno pogovorimo. Nenazadnje je naša stranka že pred več kot desetimi leti izvedla v manjšini anketo na to tematiko in so nam ljudje po pošti vrnili nad tri tisoč pozitivnih odgovorov. Nekakšne volitve v manjšini pa bi morda, čeprav ne v enakem smislu, vsaj delno lahko preiskusili že ob primarnih volitvah za izbiro kandidatov Demokratske stranke za parlament, ki jih je, če sem pravilno razumel, v časopisu napovedala deželna tajnica te stranke.

Odnosi s Slovenijo

Odnosi Slovesne Skupnosti z institucijami naše matične države so bili vselej korektni, intenzivni in vsebinski.

Ne glede na politično barvo vsakokratne vlade smo se vse od njene osamosvojitve, ki smo jo lani z veseljem proslavili, vedno obračali na Slovenijo za politično pomoč, še zlasti v odnosu do oblasti v Rimu, posebej takrat, ko pozitivnih premikov za reševanje naših vprašanj nismo bili sami sposobni doseči. Predsednik dosedanje vlade Borut Pahor je manjšini v zadnjih letih večkrat priskočil na pomoč, še zlasti v osebnih stikih z bivšim ministrskim predsednikom Berlusconiem, ko je šlo za blažitev napovedanih rezov za sredstva, ki jih vsako leto Italija namenja naši manjšini.

Nobena skrivnost tudi ni, da so od osamosvojitve dalje naši stranki bliže t.i. strankeslovenske pomladi, kot pa tiste, ki so nastale kot naslednice obstoječih struktur v bivšem sistemu. Tega nismo nikoli skrivali, ker preprosto ni potrebno. Znali pa smo, kot sem dejal, vedno ohraniti institucionalen odnos do političnih struktur v matični državi, ne glede na barvo vsakokratne vlade, kar je edino prav. Isto smo pričakovali v nasprotni smeri, in moram reči, da razen majhnih izjem, kakšnih posebnih diskriminacij nismo doživeli. Po zadnjih parlamentarnih volitvah se je politična slika v Sloveniji precej spremenila, na prizorišče sta prišli dve novi parlamentarni stranki, v parlament pa se je ponovno vrnila Nova Slovenija.

Z obema novima strankama bomo poskušali vzpostaviti stike in posebej smo veseli in počaščeni, da je že danes med nami tudi predsednik Državnega zbora RS dr. Gregor Virant, ki je tudi predsednik istoimenske državljanske liste. Prepričan sem in verjamem, da bomo v bližnji bodočnosti tudi z njegovo stranko ustvarili tesne dobre odnose. Nekateri posamezniki iz naše stranke smo se tudi bolj ali manj angažirali v zadnji volilni kampaniji v Sloveniji za različne stranke, ob volilnem izidu pa smo bili v nekaterih naših medijih deležni tudi določenega škodoželjena nasmihanja. Danes pa, ko smo pred tem, da slovenski državni zbor za mandatarka izvoli Janeza Janšo, se istim, ki so nas poskušali smešiti, obrazi že kar kremžijo. Mi sicer ne bomo zasmehovali nikogar, ker verjamemo, da ima vsakdo pravico, da se svobodno odloča, katera politična stranka mu je bližje.

Ocenjujem, da moramo na politični razplet v naši matični državi gledati čimbolj institucionalno in predvsem podčrtati dejstvo, da ministrstvo za Slovence v zamejstvu in po svetu, kljub racionalizaciji in zmanjšanju števila članov vlade, ne bo ukinjeno in to je zagotovo v interesu celotne manjšine. Pričakujemo tudi, da se bo še okrepila vloga Sveta za Slovence v zamejstvu in po svetu in izkušnje, ki smo jih z najverjetnejšim predsednikom vlade Janezom Janšo imeli v njegovi prvi vladi, nam vplivajo zaupanje, da bodo odnosi z bodočo vlado tesni, odkriti in da bomo imeli v njej zavzetega zagovornika in zaščitnika naše manjšine. Še naprej pa bo naša stranka krepila svoje tradicionalne politične odnose v Sloveniji in udeleževali se

bomo vseh pobud političnih strank v matični državi, na katere bomo povabljeni. Tudi znotraj Slovenske skupnosti se nekateri čutimo bliže eni, drugi drugi politični stranki v Sloveniji, kar pa nam je doslej vedno omogočilo, da smo prav zaradi tega vedno imeli v slovenskem državnem zboru le veliko več prijateljev. Med temi je v zadnjem mandatu zagotovo dosedanji predsednik komisije državnega zbora za Slovence v zamejstvu in po svetu posl. Miro Petek, ki se mu za pozornost in odzivnost na probleme manjšine prisrčno zahvaljujemo.

Letošnje volilne preiskušnje

Pred nami sta v tem letu dve pomembni volilni preizkušnji: obnova uprav v Gorici in v občini Devin-Nabrežina. V obeh občinah je naša stranka v opoziciji znotraj levosredinske koalicije in nadejamo si, da bomo po spomladanskih volitvah tudi v obeh občinah prevzeli uprave in v njih aktivno sodelovali. Seveda sta v obeh primerih potrebna ustrezna županska kandidata, ki bi imela realno možnost, da premagata svoja nasprotnika. V Gorici se je leva sredina odločila za primarne volitve, na katerih je zmagal Giuseppe Cingolani, ki smo ga tudi mi podprli, žal pa na teh ni želel nastopil Roberto Collini, ki bi zagotovo bil bolj nevaren dosedanjemu goriškemu županu. Delati bo torej potrebno še dosti več, sicer tvegamo, da bomo še 5 let v opoziciji, kar pa bi bilo za celotno našo narodnostno skupnost neugodno. V občini Devin-Nabrežina je stanje sicer nekoliko manj komplicirano, vendar še vedno ni jasno, kljub temu, da bodo volitve že čez nekaj mesecev, kdo bo kandidat leve sredine. Predlogov je več, žal med temi zaenkrat ni kandidata naše stranke, čeprav bi vsi v koaliciji najraje videli, da bi se v igro spustil Igor Gabrovec, naš deželni svetovalec, ki pa se je - tudi po moji oceni - pravilno odločil, da ostane v deželnem svetu, kjer opravlja izjemno pomembno vlogo tudi zaradi svoje velike aktivnosti. Če je splošno mnenje, da bi on lahko brez težav premagal nasprotnega kandidata, je potrebno, da leva sredina, mimo osebnih zamer ali apetitov, realno ugotovi, kdo ima največ možnosti za zmago in se strni okrog njega. Prepričan sem, da se moramo tukaj še nekoliko potruditi, saj se mi zdi do sedanjih predlogi nekoliko prešibki in prevelikega tveganja si ne smemo dovoliti. Dogovarjanje z Demokrasko stranko ob primarnih vlitvah je že dalo svoje sadove, npr. v Gorici in je lahko tudi v sedaj aktualno. Morda tudi v Nabrežini, če se bo pojavili kredibilni kandidatni predlogi. Vendar pa se mi zidi tudi prav, da bi se z Demokrasko stranko dogovorili za bolj dolgoročno sodelovanje, ki bi vključevalo tudi prihodnje deželne volitve. Volilni sistem manjšinskim listam namreč prepisuje, da za izvolitev samostojnega deželnega svetovalca potrebujejo dogovor z večjo stranko. Ne bi bilo prav, da bi s tem preveč odlašali in tudi ne nameravamo na letošnih lokalnih volitvah nikomur podpisovati bianco menic, saj smo bili na pokrajinskih in občinskih volitvah v Trstu brez podpisanih dogovorov puščeni pred vrati tako pokrajinske kot občinske palače, česar ne moremo kar tako požreti. Zaupanje v naše politične partnerje je v tem

smislu nekoliko splahnelo in potrebno ga je na novo ustvariti oz. vsaj utrditi. Zaupanje pa ostaja veliko na Goriškem, kjer smo se res dobro dorezali na zadnjih pokrajinskih volitvah v sodelovanju z Demokrasko stranko. Predsedniku Pokrajine Enricu Gherghetti gre priznanje, da je znal po eni strani, kljub hudim pritiskom znostraj svoje stranke, valorizirati tiste ljudi, ki so se izkazali pri upravljanju v prejšnjem mandatu, po drugi strani pa tudi, da je držal besedo, saj je za svojo podpredsednico imenoval Marto Černic in s tem utrdil odnose med našima strankama.

Vsekakor bodo za nas bistvene deželne volitve leta 2013. Poleg potrditve našega samostojnega predstavništva v deželnem svetu se nam zdi pomembna znaga koalicije, v kateri nameravamo nastopiti. Seveda je tudi v tem primeru potreben kandidat, ki bi bil sposoben zmagati. Upam, da nekatera še vedno nerazrešena trenja v največji levosredinski stranki ne bodo negativno vplivala na najboljšo izbiro. V primeru zmage pa ocenjujem, da politična klima v deželi dovoljuje in da je končno prišel čas, da Slovenci v Italiji prvič dobimo svojega zastopnika tudi v deželni vladi. To bi zagotovo predstavljalo veliko spremembo in dokončno normalizacijo odnosov Dežele z našo narodno skupnostjo, zagotovo pa bi FJK v Sloveniji pridobila dodatno zaupanje in ugled.

Sicer z Demokrasko stranko zgledno sodelujemo v številnih lokalnih upravah na goriškem in tržaškem, naš deželni svetnik je član svetniške skupine te stranke v deželnem svetu, kjer so zlasti po zaslugi njenega vodje Gianfranca Morettona odnosi zelo dobri in konstruktivni. Kljub temu pa žal beležimo še vedno preveč konfliktualnosti s Koordinacijo Slovencev v tej stranki. To je sicer po eni strani nekoliko paradoksalno, po drugi pa ne, saj oboji v bistvu črpamo iz podobnega volilnega bazena. Da bi se to stanje popravilo bi bilo gotovo koristno, ko bi se končno uresničila naša ideja o skupnem upravljanju manjših slovenskih občin, tukaj mislim predvsem na Sovodnje, Doberdob, Števerjan in Zgonik, po zgledu Repentabra, kjer se je takšna izkušnja zelo dobro obrestovala. Politično nelogično je namreč, da smo v omenjenih občinah šli na volitve vsak na svojem bregu in brez kakršnega koli dogovora o bodočem skupnem upravljanju, na eni strani SSK, na drugi pa Demokraska stranka, pa čeprav sodelujemo, kot rečeno, v praktično vseh lokalnih upravah in imamo tudi veljaven federativni dogovor. Že pred več kot letom dni smo se na deželni ravni dogovarjali, da bi to vprašanje vendarle rešili, in ocenjujem, da je končno sedaj že čas, da se ponovno usedemo in naredimo korak naprej. Prepričan sem, da bi to tudi zelo koristilo znižanju konfliktualnosti znotraj posameznih komponent v manjšini in celo omogočilo tudi hitrejše napredovanje postopka racionalizacije in odprave dvojnikov v civilni družbi, ki sem ga prej omenjal.

Povezave z drugimi manjšinami

Naša stranka tesno sodeluje z drugimi manjšinami v Italiji še zlasti z Južnotirolsko Ljudsko stranko (Sedtiroler Volkspartei), ki nam je v rimskem parlamentu vedno na razpolago in tudi zelo učinkovita. Sodelujemo pa tudi v številnih evropskih združenjih, ki povezujejo manjšine. Kljub temu, da smo na volitvah za evropski parlament - s prof. Borisom Pahorjem kot kandidatom - nastopili na listi Južnotirolske Ljudske stranke (SVP), njen poslanec Herbert Dorfmann pa je član poslanske skupine Evropske Ljudske stranke, sodelujemo tudi v organizaciji EFA, ki združuje manjšinska in avtonomistična gibanja, med katerimi so tudi nekatere stranke z izvoljenimi predstavniki v posebni skupini evropskega parlamenta. Bolj zaradi organizacijskih in finančnih razlogov kot iz političnih pa smo te stike, kakor tudi sodelovanje z drugimi manjšinskimi evropskimi združenji kot npr. FUENS in še nekaterimi, v zadnjem času nekoliko opustili, kar bo potrebno v naslednjem mandatu popraviti predvsem z večjo porazdelitvijo specifičnih vlog v vodstvu stranke. Prepričan sem, da bi v takšno dejavnost lahko privabili tudi nekatere naše bivše aktivne člane, ki se sicer zanimajo za evropsko manjšinsko politiko, kakor tudi nekatere ljudi iz naših krajev, ki so angažirani kot funkcionarji v evropskem parlamentu. Te povezave evropskih razsežnosti je v naši najbolj razvila prav SSk, koristijo pa celotni manjšini.

SSk v Benečiji

Že na zadnjih deželnih volitvah je SSk ponovno doživela lep uspeh v Beneški Sloveniji, kjer je bil Miha Coren pravzaprav edini slovenski kandidat. Še posebej smo zadovoljni, da je postal podžupan občine Dreka, ene najmanjših beneških občin, in da odigrava vse bolj vidno vlogo v političnem življenju beneških Slovencev, upamo tudi v reorganizaciji tamkajšnjih Gorskih skupnosti, ki so pred leti žal dobile komisarsko upravo in se v bistvu ukinjajo. Njegova prizadevanja za čezmejno povezovanje s sosednjimi občinami, še zlasti pa borba za dvojezično šolo v Špetru, ki jo je do nedavnega bil tudi kot predsednik njenega zavodskega sveta, so odlike in veliko bogastvo za našo stranko, ki bo morala v naslednjem obdobju skušati ustanoviti svojo sekcijo v teh krajih in tako svojo politično prisotnost še okrepiti.

SSk na Deželi

Eno najvidnejših vlog v stranki pa odigrava naš deželni svetnik Igor Gabrovec, ki se je v dosedanjem trajanju mandata zagotovo iskazal kot najaktivnejši zagovornik interesov manjšine, ne samo s svojim vsakdanjim delom v deželnem svetu, pač pa tudi s svojo stalno prisotnostjo na teritoriju, na tako rekoč vseh manjšinskih pobudah, tako da si je v zelo kratkem času pridobil široko zaupanje tako upraviteljev naših občin, kot različnih

organizacij na teritoriju, saj ljudje vedo, da lahko vedno računajo na njegovo pomoč. Naj mi bo pri tem tudi dovoljena zanimiva anekdota: ko je na zadnjih deželnih volitvah prejel največ preferenc in nekoliko presentljivo postal deželni svetovalec, je bilo v stranki pri nekaterih pomeznikih malce skrbi oz. nezaupanja, saj je prišel iz SKGZ-ja, kar je bilo nekoliko nenavadno (sicer pa za stranko iz volilnega vidika zelo koristno, kot sem že povedal). No, po treh letih ni nobenega nezaupanja več in enotno ocenjujemo, da bila to zelo dobra izbira.

Slovenska skupnost v bipolarnem političnem sistemu

Ker nimamo zajamčenega zastopstva, kot ga uživata italijanska in madžarska manjšina v Sloveniji, smo pač vezani na koalicijo, s katero nastopamo na volitvah. Na deželni ravni smo tokrat v opoziciji, kar pa nam ni preprečilo, da smo s predsednikom Tondom večkrat poiskali neposredni stik in poskušali rešiti nekatere ključne probleme manjšine, ne da bi se bremenili s svojim opozicijskim statusom in kar je še najbolj pomembno, nam je ob predsednikovi razpoložljivosti tudi uspelo. Mislím, da imamo kot zastopniki manjšine v tem smislu vso pravico, da se tako obnašamo. Kot sem že večkrat dejal, bi v bipolarnem političnem sistemu manjšine morale biti izvzete iz nasprotja med obema poloma in bi načeloma morale sodelovati z vsakokratno vlado, pri tem pa pogojevati svojo podporo z ustreznim poslušom za manjšinske probleme. Seveda gre lažje, če smo v večinski koaliciji, a to ni vedno mogoče.

Slovenska skupnost vztraja pri svoji neideološki opredelitvi, kot zbirna stranka Slovencev v Italiji, ki skrbi za slovensko narodnostno skupnost vendar tudi za vsestranski razvoj tega teritorija. Politično gledano nekako ostajamo sredinska stranka, ki je vedno odprta na soočanje s tistimi, ki delijo naše osnovne vrednote. Večinski volilni sistemi, ki silijo v bipolarnost, seveda penalizirajo takšen tip stranke. Politična scena pa je na vsedržavni in lokalni ravni zlasti v zadnjem času zelo dinamična in nepredvidljiva.

Že raznolikost in »transverzalnost«
gostov našega kongresa - kar se ne dogaja prvič - je prepričljiv dokaz, da smo se znali pogovarjati in da je široko sodelovanje ne le možno, temveč tudi dobrodošlo. Tako pomemen parter visokih gostov iz Slovenije in Italije nam tudi dokazuje, da smo protagonisti tega prostora, ki nas sprejema in spoštuje.

Ob koncu čutim še dolžnost, da se zahvalim vsem sodelavcem, prizadevnim članom stranke, našim izvoljenim predstavnikom, ki jih je zelo veliko in so v javnosti zelo razpoznavni, članom in tajnikom sekcij, somišljenikom in nenazadnje volicem, ki nam zaupajo. Slednji vedo, da v ideale, za katere se borimo, iskreno verjamemo in vedo - z razliko od povprečnega mnenja, ki ga volilci v državi imajo o politikih - da nam politično delovanje ni sredstvo za doseganje osebnih koristi.

Od jutrišnje notranje razprave pričakujem tudi novih navdihov in spodbud s strani delegatov, tudi kritik seveda, še posebej pa naj bodo glasni tisti, ki so v stranko pristopili v zadnjem času in še posebej mladi, ki so se dobro organizirali in jih vabim, da nadaljujejo z delom za skupno dobro, kar je bistvo politike v njenem najbolj plemenitem pomenu.

Slovenska skupnost naj živi kot protagonist še naprej in za vse nas !

V Devinu, 27. januarja 2012

Damijan Terpin, deželni tajnik